

ELS ÀLBUMS IL·LUSTRATS COM A PONT PER A UN APRENTATGE BASAT EN LA INDAGACIÓ: suggeriments per a fomentar l'alfabetització informativa i digital crítica a l'educació primària

BRIDGE

Co-funded by
the European Union

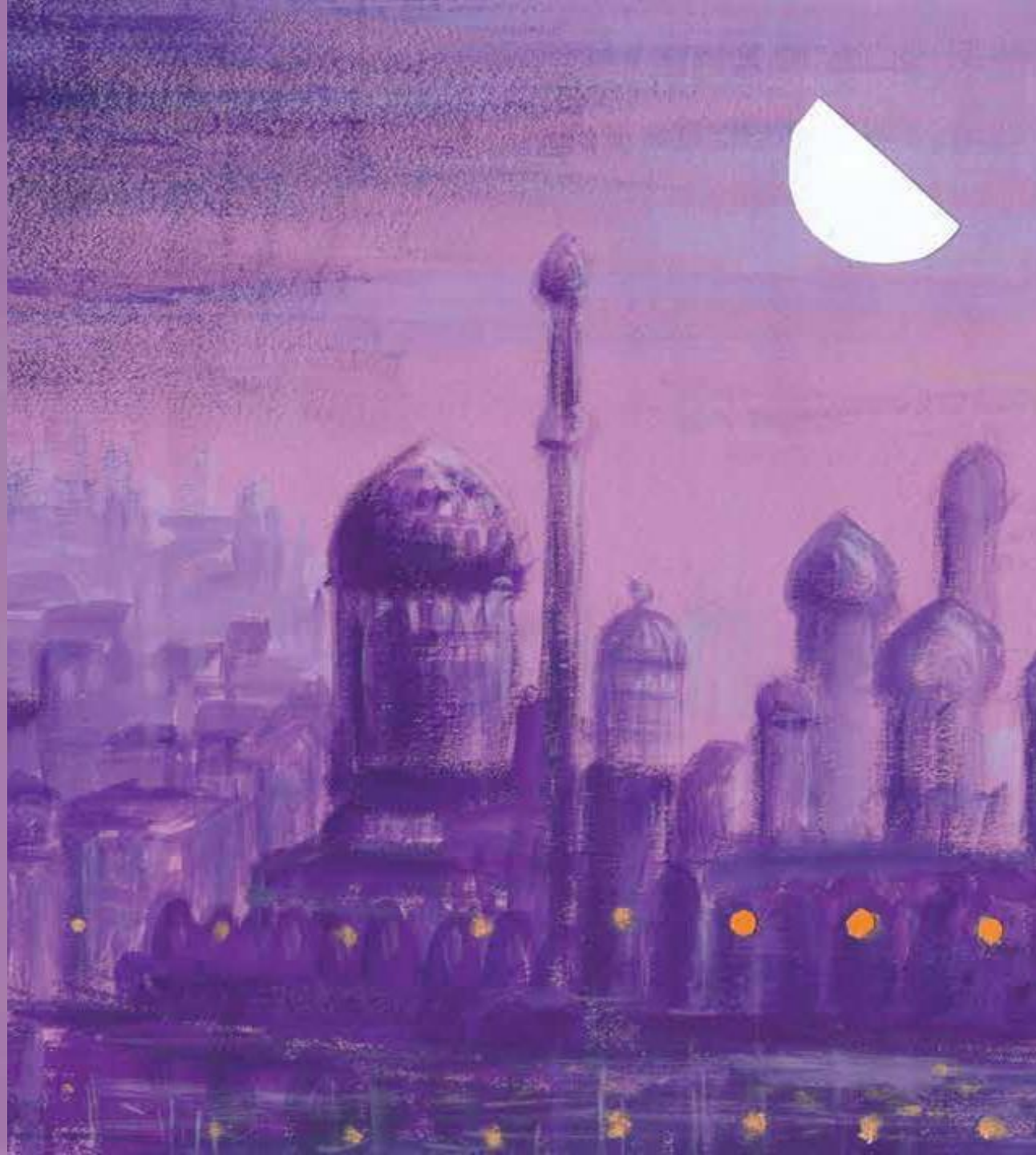
Aquest fullet s'ha elaborat en el marc del projecte BRIDGE.

L'objectiu de BRIDGE és promoure l'alfabetització informacional crítica i l'alfabetització digital com elements essencials per a educar una ciutadania informada que faça front a la desinformació, la informació maliciosa i els discursos d'odi, tot fomentant la curiositat, l'empatia, l'aprenentatge basat en la indagació, el pensament crític i l'equitat des de la infantesa.

En aquest fullet oferim idees perquè el professorat, personal de biblioteques i altres persones educadores que treballen amb infants entre els 8 i els 11 anys fomenten el desenvolupament de la seua alfabetització informacional i digital utilitzant àlbums il·lustrats com a punt de partida.

BRIDGE també ofereix un portal d'accés obert amb fitxes descriptives d'obres seleccionades de literatura infantil i juvenil, juntament amb recursos docents que es poden utilitzar com a eina per elaborar activitats d'alfabetització digital que fomenten la curiositat, la igualtat, l'aprenentatge informat basat en la indagació i el pensament crític.

<https://bridgeinfoliteracy.eu/>

Podem incentivar el gaudi per la lectura en els infants i alhora promoure'n una alfabetització informacional i digital crítiques a través de la lectura de llibres que els ajuden a veure el món des de perspectives diverses, a observar amb deteniment el seu entorn i a explorar amb major profunditat.

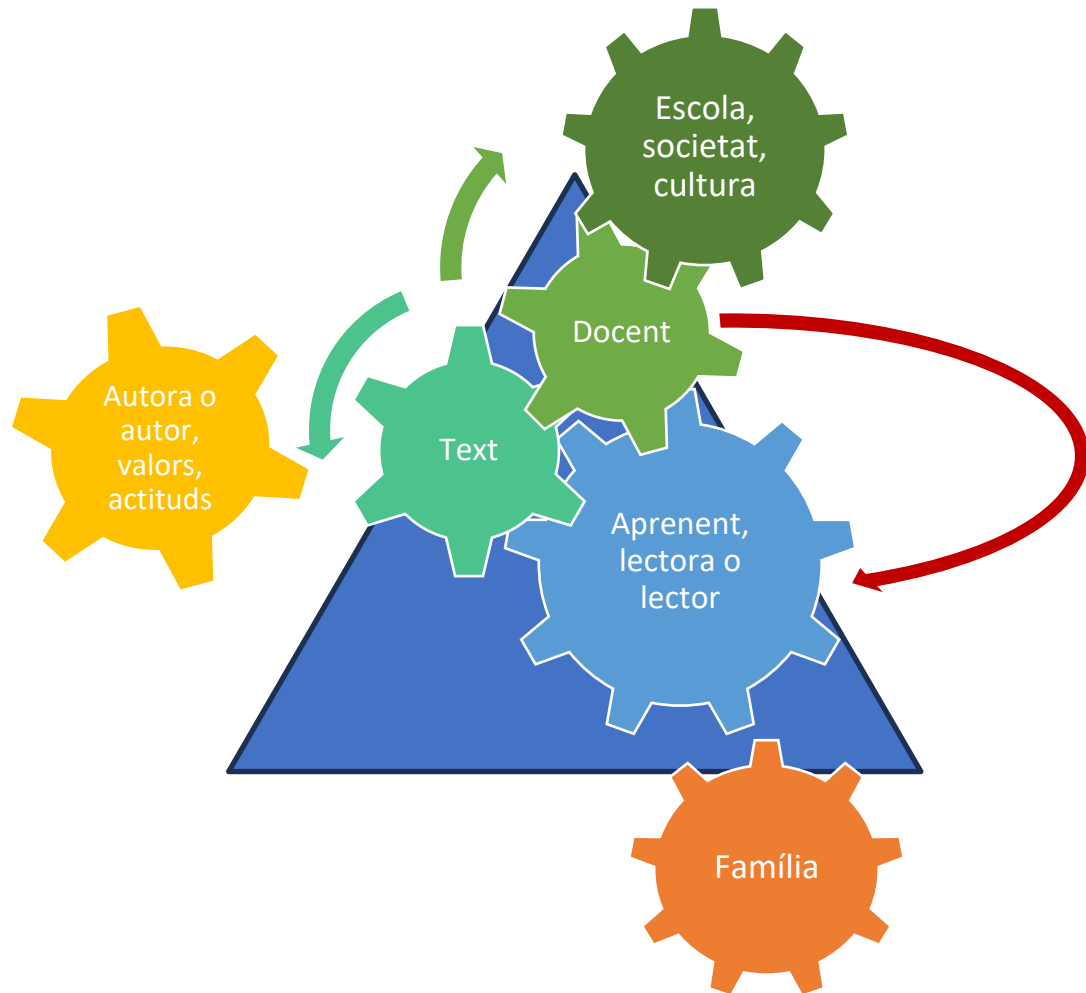
La **literatura infantil** ofereix **oportunitats per a la reflexió i l'aprenentatge** al voltant de fenòmens complexos [1].

Com a tal, la literatura és una font de coneixements i pot fomentar la consciència literària dels infants, així com la seua alfabetització informacional crítica. Té el potencial de promoure **l'empatia lectora** [2].

La literatura pot integrar-se en un **aprenentatge basat en la indagació** per a incentivar l'alumnat a formular preguntes, qüestionar la informació i explorar amb major profunditat [3].

Fonaments pedagògics

Les idees que oferim en aquest fullet s'inspiren en les pedagogies de l'alfabetització crítica [1, 4] i l'alfabetització informacional crítica [5] així com en models dels processos de lectura dialògica [6, 7] i alfabetització informacional [8, 9, 10].

Considerem que cal ampliar el triangle didàctic [11] que inclou el docent, l'aprenent i el contingut que s'ensenya (text) per incorporar-hi la família, la societat i l'escola, així com l'autora o autor i les actituds i els valors del text.

Les pedagogies d'alfabetització crítica [1] i d'alfabetització informacional crítica [5]

- incideixen en el desenvolupament d'una consciència crítica amb la qual els infants aprenen a gestionar el seu aprenentatge i les seues vides, i
- encoratgen l'alumnat a esdevindre agents actius que formulen i responen preguntes sobre temes que els interessin i el món que els envolta, a través de l'exploració i el qüestionament de la informació.

Els models del procés de lectura dialògica i el d'alfabetització informacional [6-10] poden contribuir encara més a modelar, seqüenciar i sistematitzar la docència i són adequats per al foment de l'aprenentatge autodirigit.

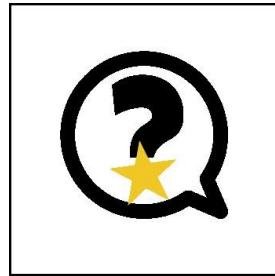
Fonaments pedagògics

La **lectura dialògica** [6, 7] és una pràctica lectora interactiva i compartida, dissenyada per fomentar les habilitats lingüístiques i de literacitat dels infants. Durant la pràctica lectora compartida, la persona adulta i l'infant intercanvien els papers de manera que la xiqueta o el xiquet aprèn a contar la història, amb l'acompanyament de la persona adulta, que du a terme una escolta activa i formula preguntes.

Probablement ja has utilitzat estratègies de lectura dialògica sense saber-ho! La lectura dialògica és una forma de lectura activa i per això ajuda l'alumnat a implicar-se més en els textos. Se centra en la comprensió i en els elements de la història, més que no en la lectura fluïda i la precisió. Per tant, també és adequada per a llibres sense mots.

Els models **d'alfabetització informacional** solen descriure el procés d'indagació com una seqüència de passos com ara obrir, submergir-se, explorar, identificar, recollir, crear, compartir i avaluar [8] o bé connectar, preguntar-se, investigar, construir, expressar i reflexionar [9, 10]. Ací hem simplificat aquests passos i els hem sintetitzat en quatre fases: preguntar-se, explorar, comunicar i reflexionar.

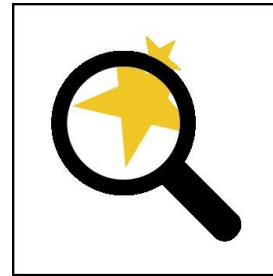
Aquests passos es poden prendre com a suport per al procés d'aprenentatge basat en la indagació abans, durant i després de la lectura conjunta d'un llibre.

PREGUNTAR-SE

Aquest pas emfasitza la importància d'estimular la curiositat i de deliberar, d'una banda, respecte a les preguntes que volem formular i, de l'altra, respecte a les formes en què podem respondre aquestes preguntes.

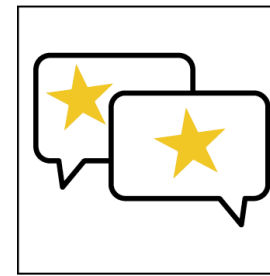
Pregunta clau: Què volem saber?

EXPLORAR

Aquest pas apunta a la recerca d'informació, incloent-hi la localització i l'accés a fonts d'informació adequades i la seua examinació atenta. Això pot implicar organitzar la informació; llegir, escoltar i observar; i prendre notes.

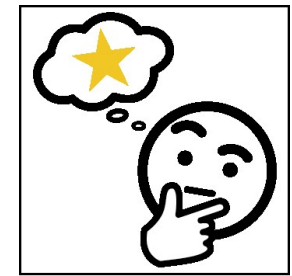
Pregunta clau: Què podem esbrinar, on i com?

COMUNICAR

Aquest pas fa referència a l'ús adequat de la informació trobada. Això inclou la síntesi d'informació en el gènere i el format elegits per tal de respondre a les preguntes formulades i comunicar la informació a altres.

Pregunta clau: Com podem compartir el que hem après?

REFLEXIONAR

Aquest pas és fonamental per a la resta. Posa en relleu la necessitat de pensar en el que hem fet, el resultat que hem obtingut, què significa per a nosaltres i què hauríem pogut fer diferent. La reflexió s'aplica a la forma en què hem buscat i utilitzat la informació, però també a tot el procés d'aprenentatge.

Pregunta clau: Què hem après?

Seleccionar recursos

Tot seguit, oferim exemples concrets sobre com donar suport al procés d'aprenentatge basat en la indagació seguint els passos de

Preguntar-se, explorar, comunicar, i reflexionar

abans, durant i després de la lectura conjunta del llibre.

BRIDGE
PORTAL

Les idees presentades en aquest fullet es poden aplicar a molts tipus de llibres i temes diferents. No obstant això, a BRIDGE recomanem especialment seleccionar recursos que tracten sobre igualtat, diversitat, inclusió i ciutadania global i que, si és possible, siguin de lliure accés. Aquests han estat els criteris seguits en la selecció de recursos per al portal BRIDGE, que conté:

- informació sobre àlbums il·lustrats infantils seleccionats, amb un potencial especial per al desenvolupament d'activitats d'alfabetització informacional i digital juntament amb l'educació en valors d'igualtat, i
- una selecció de recursos educatius i bones pràctiques per fomentar l'alfabetització informacional i digital a l'educació primària.

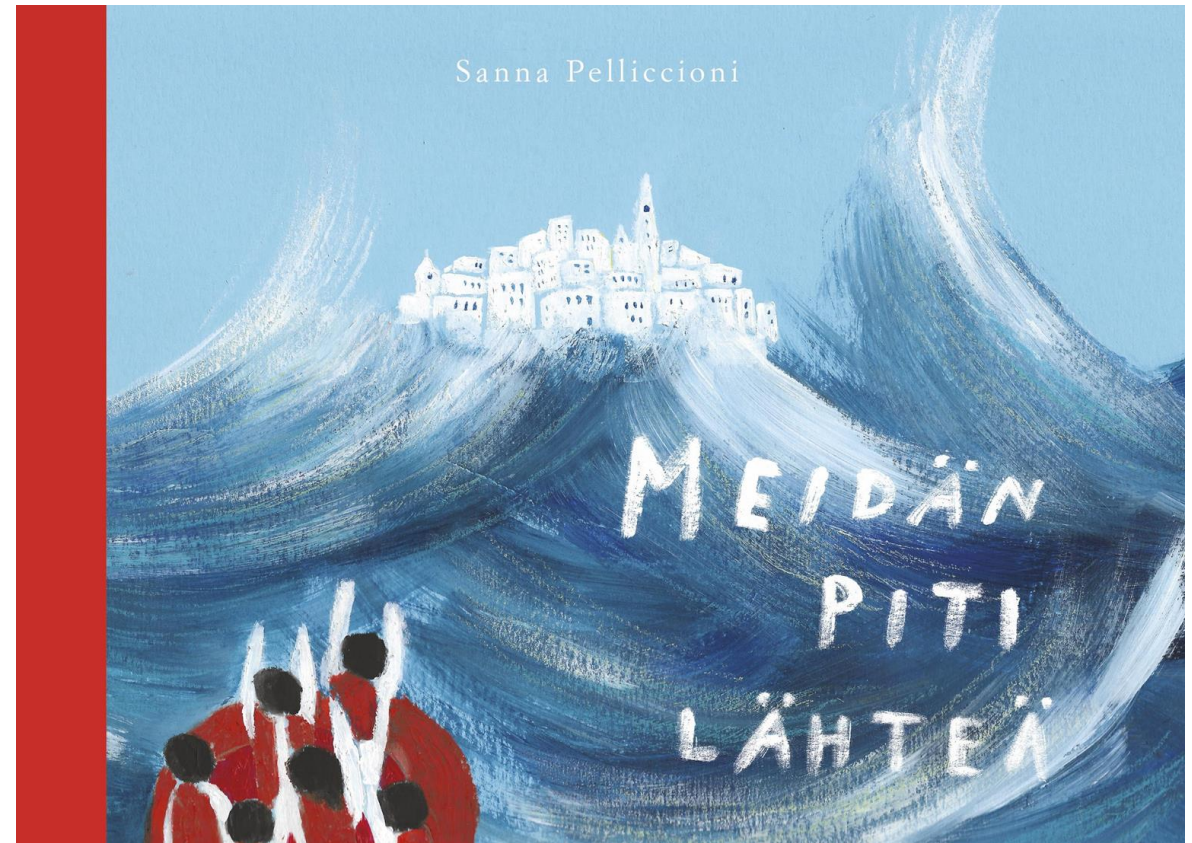
El portal és de lliure accés i multilingüe; inclou les llengües dels països del projecte (espanyol, català, gallec i èuscar, anglés, italià, turc, finés i grec): <https://bridgeinfoliteracy.eu/portal>

Valora la possibilitat de treballar amb el personal de la biblioteca escolar o les biblioteques públiques per triar recursos o per a altres tipus de coordinació!

L'àlbum il·lustrat sense paraules *Meidän piti lähteä* [Vam haver de marxar] (2018), de l'autora finlandesa Sanna Pelliccioni, s'utilitza com a exemple per il·lustrar com l'alfabetització informativa i digital crítica es pot incorporar a l'aula utilitzant un llibre il·lustrat com a punt de partida.

Com a part de l'educació en valors d'igualtat que BRIDGE es proposa fomentar, aquest llibre n'és un bon exemple, amb potencial per connectar amb les vivències d'una família que fugí de sa casa a causa de la guerra.

El fet que es tracte d'un llibre sense mots (*silent book*) implica que la història es conta amb les il·lustracions exclusivament, cosa que permet un ampli marge per a les interpretacions pròpies.

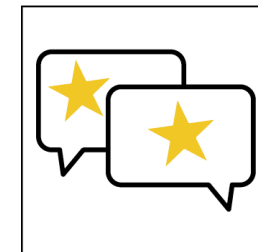
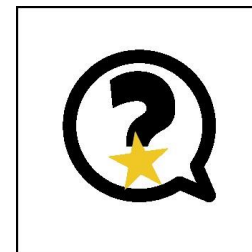
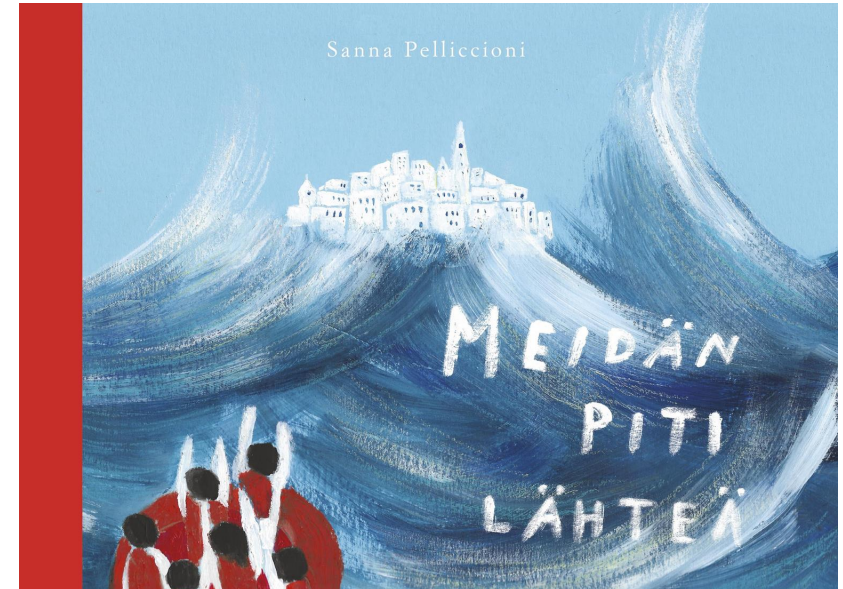
NOTA: Hem seleccionat aquest àlbum només com a exemple. La història tracta d'una família que fugí de la guerra i inclou informació visual que pot resultar delicada per a algunes persones.

Inici del llibre: invitació a la lectura conjunta

Comenceu a llegir el llibre mirant el títol i la portada i anticipant de què va la història.

L'anticipació es pot guiar amb preguntes que primer siguin senzilles i concretes i després esdevinguin més estimulants i abstractes. En lloc d'esperar respostes correctes o incorrectes, convida al diàleg amb preguntes, escolta i amplia la conversa:

- *Què veieu en aquesta il·lustració? (p.e., el bot roig de la portada, la ciutat blanca, la mar)*
- *Què creieu que està passant?*
- *On podria estar passant?*
- *Què creieu que pot significar el títol?*
- *Per què ho creieu?*

Inici del llibre: guarda anterior

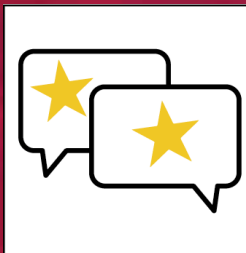

Les guardes anteriors dels àlbums il·lustrats poden ser un lloc interessant on parar-se i debatre.

A l'àlbum *Vam haver de marxar*, la guarda anterior és roja i mostra una estrella brillant que també apareix més endavant en el llibre.

Invita l'alumnat a interpretar la imatge i a explicar on sembla portar-los, fent-los preguntes com les següents:

- *Què veieu en aquesta il·lustració?*
- *Què us recorda?*

Preguntes obertes

Funcionen millor amb els llibres que tenen il·lustracions riques i detallades, ja que se centren en les imatges. Les preguntes obertes ajuden els infants a augmentar la fluïdesa expressiva i l'atenció als detalls. A més, poden animar a reflexionar sobre allò que ja saben, què necessiten o volen saber, i a plantejar-se preguntes per continuar indagant.

«Conteu-me què passa en aquesta il·lustració.»

Suggeriments per a la indagació

Aquestes preguntes se centren en què, on, quan, per què i com. Com les preguntes obertes, se centren en les il·lustracions. Poden utilitzar-se per introduir nou vocabulari.

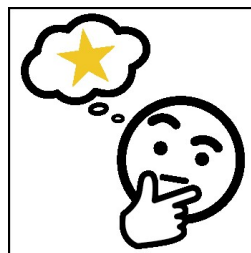
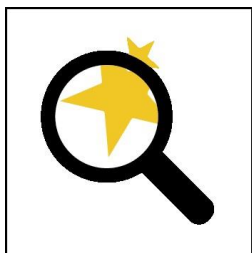
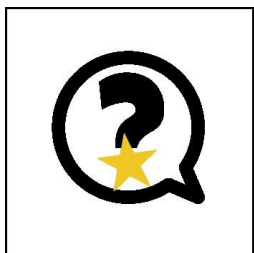
«Com es diu això?» (mentre assenyaless un objecte en una il·lustració)

Durant la lectura

Llegiu el llibre imatge per imatge. Pots provar diferents enfocaments per a diferents pàgines i utilitzar *preguntes obertes*, *suggeriments per a la indagació* i *suggeriments per al distanciament*.

Pots preguntar a l'alumnat què veu a les il·lustracions, per exemple:

- *Què creieu que passa en aquesta il·lustració?*
- *Qui i què apareix a la il·lustració?*
- *Quin lloc podria tindre aquest aspecte?*
- *Què creieu que signifiquen els colors?*
- *I les postures i expressions facials de les persones?*
- *Com s'influeixen mútuament les imatges a banda i banda de la pàgina (p.e., si hi ha una imatge d'avions bombarders al costat esquerre, què són els llums de la imatge del costat dret)?*
- *Quines coses es repeteixen a les pàgines del llibre?*
- *Què faríeu si estiguéreu en la situació d'un personatge determinat?*

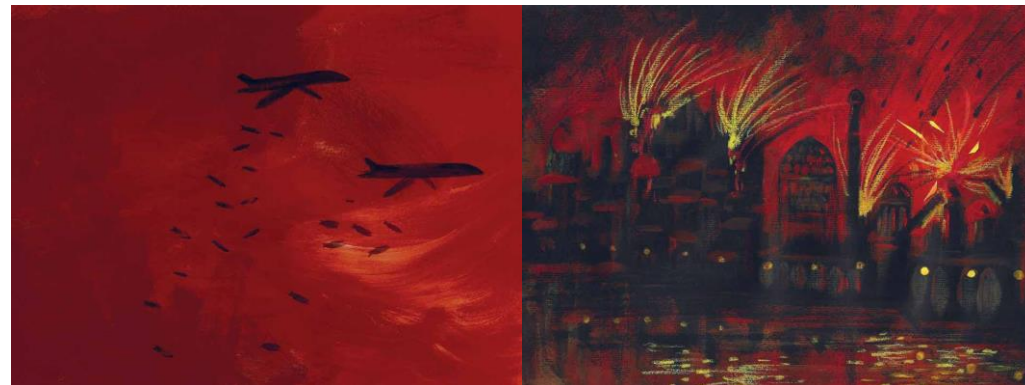

Suggeriments per al distanciament:

Es demana als infants que relacionen les imatges o les paraules del llibre que estan llegint amb experiències externes a l'àlbum. Les preguntes per al distanciament ajuden a establir un pont entre els llibres i el món real, així com a millorar la fluïdesa verbal, les habilitats conversacionals i les destreses narratives.

«*Què faríeu en aquesta situació?*»

«*Heu tingut mai una experiència similar (p.e., us heu mudat de casa, heu pujat mai a un bot)?*»

Després de la lectura

Conecta les tasques amb els objectius del currículum!

Continueu treballant sobre el llibre que heu llegit tractant el tema o els temes que toca.

Estimula l'alumnat a pensar de què tracta la història en lloc de definir-la o explicar-la. Pots passar dels *suggeriments per al recordatori* o *per completar* als *suggeriments per al distanciament*, que poden ajudar l'alumnat a relacionar el llibre amb temàtiques més àmplies.

Ajuda l'alumnat a escriure o debatre en grup preguntant, per exemple:

- *Què recordeu del llibre? Fem una llista de cinc coses!*
- *De què creieu que tractava el llibre?*
- *Què sabeu ja sobre el tema?*
- *Què més us agradaria saber sobre el tema?*

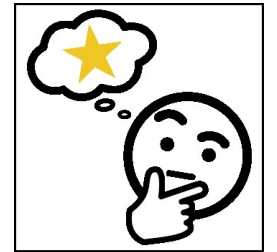
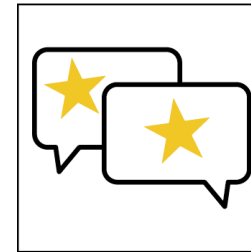
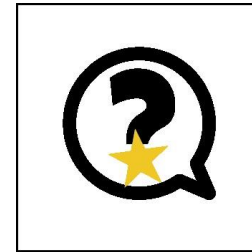
Açò es pot fer com a ensenyament dialogat amb tota la classe, en grups menuts o en parelles.

Decidiu col·lectivament un parell de qüestions importants per continuar explorant!

Suggeriments per al recordatori

Es tracta de preguntar sobre el que ha passat al llibre que s'ha llegit. Pot ajudar a comprendre la trama i els temes de la història.

«Què li va passar a la xiqueta d'aquesta història?»

Suggeriments per completar

Si el llibre inclou rimes o frases repetitives, també podeu utilitzar preguntes per completar, començant una frase i demanant als infants que l'acaben. Aquests suggeriments poden ajudar a comprendre l'estructura del llenguatge, i són divertits!

“Joan Petit quan balla, balla, balla, balla.
Joan Petit quan balla, balla amb el _____”

Després de la lectura

Debatiu sobre on i com podeu trobar informació per contestar les preguntes que heu decidit explorar més a fons (oral, escrita, audiovisual, gràfica, en línia, a casa, a la biblioteca escolar, en una biblioteca pública).

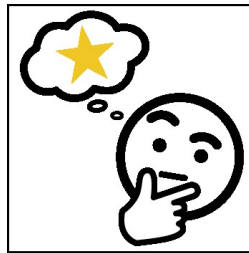
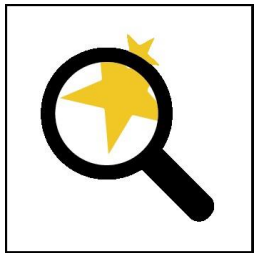
Fomenta el debat sobre

- quin tipus d'informació poden proporcionar les diferents fonts, i
- quines fonts poden ser més o menys adequades per contestar les preguntes plantejades.

Localitzeu i accediu a fonts d'informació adequades.

- Guia l'alumnat en la selecció d'eines d'accés a la informació adequades, com ara catàlegs de biblioteques o motors de cerca, i debateu sobre els possibles termes de cerca.
- Amb alumnat de primària, recomanem limitar l'entorn informatiu perquè les perspectives sobre el tema deriven de fonts seleccionades.

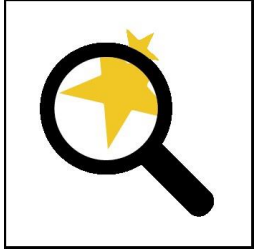
Tens materials que tant de bo puguin servir-te al portal BRIDGE →

BRIDGE
PORTAL

<https://bridgeinfoliteracy.eu/portal>

Després de la lectura

Ajuda l'alumnat a entendre les fonts i a desenvolupar la comprensió a partir d'elles.

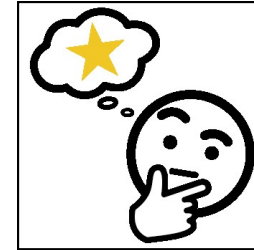
Treballant en parelles o en grups menuts, es pot

- organitzar la informació (p.e., desar les fonts en un arxiu digital o en paper)
- prendre notes
- reconèixer la naturalesa, el format i el gènere de les fonts seleccionades (p.e., un article d'opinió, notícies, ficció).

Fomenta la comunicació o presentació de la informació en un format (p.e., un pòster, un web, una exposició, una presentació en PowerPoint/Canva) i gènere concrets (p.e., notícia, article d'opinió, art).

Independentment del format i el gènere, es pot animar l'alumnat a crear una *síntesi* sobre les fonts i *citar-les*.

Fomenta la reflexió i el qüestionament continu preguntant, per exemple

- *Què hem après de les diferents fonts d'informació?*
- *Què significa per a nosaltres?*
- *Què més ens agradaria saber?*

Connecta les tasques amb els objectius del currículum!

Què n'opines?

- Podries aplicar aquestes idees al teu propi treball d'alguna manera? Com?
- Què podrien aportar-te aquestes idees al teu treball?
- Quins reptes o dificultats creus que comporten?
- Com podria influir aquest enfocament en els resultats d'aprenentatge del teu alumnat?

Ens encantaria escoltar-te. Pots fer-nos arribar la teua opinió sobre aquestes qüestions o el que vulgues en relació amb aquest fullet i sobre el projecte BRIDGE:

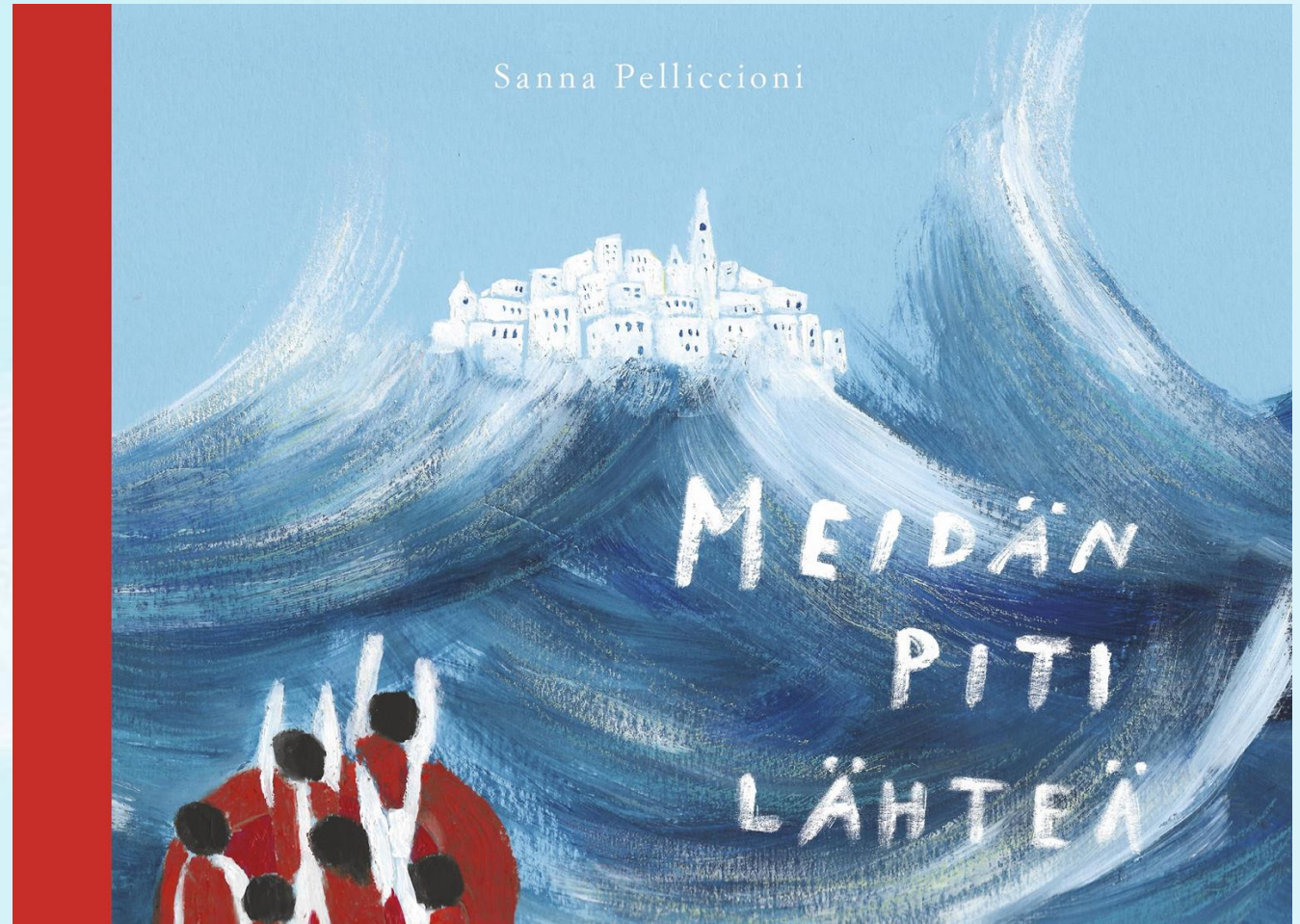
[Formulari de contacte](#)

També ens pots enviar una breu descripció sobre com has utilitzat aquests suggeriments de BRIDGE a la teua aula, si és el cas, o activitats que ja faces i que ens agradaria molt conèixer. Si ens dones permís, aquesta descripció es podria incloure al portal BRIDGE com a exemple de bones pràctiques.

Les vistoses il·lustracions d'aquest fullet pertanyen al llibre *Meidän piti lähteä* [Vam haver de marxar], escrit i il·lustrat per la guardonada il·lustradora, autora de llibres infantils i dissenyadora gràfica finlandesa Sanna Pelliccioni. A les seues il·lustracions utilitza diferents tècniques, des d'aquarel·les al collage, passant pel disseny per ordinador i dibuixos al carbó. Pel que fa a temàtiques, li interessen la igualtat, els pobles originaris, la interacció entre espècies, la protecció de la natura i els tabús com la mort. Il·lustra les seues pròpies històries i col·labora amb altres autors i autores.

El llibre *Meidän piti lähteä* és un dels primers àlbums sense paraules publicats a Finlàndia. Aquest format sense paraules obri possibilitats a lectors i lectores de totes les edats per interpretar i compartir la història amb les seues pròpies paraules.

Referències

- [1] Pesonen, Jaana (2019). Children's stories supporting the development of critical literacy and intercultural understanding. In: Kerry-Moran, Kelli Jo, Aerila, Juli-Anna (eds) *Story in Children's Lives: Contributions of the Narrative Mode to Early Childhood Development, Literacy, and Learning*. Educating the Young Child, vol 16. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-19266-2_14
- [2] Mallan, Kerry M. (2017) Children's literature in education. En: Noblit, George (ed.) *Oxford Research Encyclopedia of Education*. Nova York: Oxford University Press. <http://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-157>
- [3] Haynes, Joanna i Murriss, Karin (2012) *Picturebooks, Pedagogy and Philosophy*. Routledge.
- [4] Freire, Paulo (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Herder and Herder.
- [5] Elmborg, James (2006) Critical information literacy: implications for instructional practice, *The Journal of Academic Librarianship* 32(2), 192-199, <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2005.12.004>.
- [6] Whitehurst, Grover J. (n.d.) Dialogic reading: an effective way to read aloud with young children, <https://www.readingrockets.org/topics/early-literacy-development/articles/dialogic-reading-effective-way-read-aloud-young-children>
- [7] Pillinger, Claire i Vardy, Emma J. (2022). The story so far: a systematic review of the dialogic reading literature. *Journal of Research in Reading*, 45(4), 533-548.
- [8] Kuhlthau, Carol C., Maniotes, Leslie K. i Caspari, Ann K. (2007). *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Wesport, CT i Londres: Libraries Unlimited
- [9] The FOSIL Group (2023) *Framework of Skills for Inquiry Learning*. Available at: <https://fossil.org.uk/fossil-cycle/>
- [10] Toerien, Darryl (2023) IFLA and global action for school libraries, *School Libraries in View* 47, <https://fossil.org.uk/newsroom/article-school-libraries-in-view/>
- [11] Willbergh, Ilmi (2021, 25 Març). Bildung-centered general didactics. *Oxford Research Encyclopedia of Education*, <https://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-1554>

Co-funded by
the European Union

BRIDGE

Projecte BRIDGE:
<https://bridgeinfoliteracy.eu/>

BRIDGE

Co-funded by
the European Union

Aquest llibret ha estat coordinat i preparat per Noora Hirvonen, Teija Mursula i Heidi Enwald en col·laboració amb altres membres del projecte BRIDGE (Buket Akkoyunlu, Anna Antoniazzi, Christina Banou, Stéphane Goldstein, Petros Kostagiolas, Serap Kurbanoglu, Konstantina Martzoukou, Mara Morelli, Sarah Pavey, Dora Sales, Murat Saran i İpek Şencan)

Aquesta versió en català l'han traduïda Anna Marzà i Gloria Torralba

2024

CC BY-NC-SA 4.0
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International